

Міністерство освіти і науки України
Львівський національний університет імені Івана Франка

КАУЗА ІРИНА БОГДАНІВНА

УДК 801.8: 81'42: 81'221: 81'374.73

**ДУМКА У ДУМЦІ ЯК ФОРМА ВНУТРІШНЬОГО МОВЛЕННЯ В
АНГЛІЙСЬКОМОВНОМУ ХУДОЖНЬОМУ ПРОЗОВОМУ ТЕКСТІ**

(на матеріалі романів Маргарет Дреббл)

Спеціальність 10.02.04 – германські мови

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата філологічних наук

Львів – 2020

Дисертація є рукописом.

Роботу виконано на кафедрі прикладної лінгвістики Національного університету “Львівська політехніка” Міністерства освіти і науки України.

Науковий керівник – доктор філологічних наук, професор
Бехта Іван Антонович,
Львівський національний університет
імені Івана Франка,
кафедра англійської філології, професор.

Офіційні опоненти: доктор філологічних наук, професор
Бабелюк Оксана Андріївна,
Львівський державний університет
безпеки життєдіяльності, кафедра іноземних мов
та перекладознавства, професор;

кандидат філологічних наук, доцент
Печко Ніна Миколаївна,
Східноєвропейський національний університет
імені Лесі Українки, кафедра іноземних мов та
перекладознавства, доцент.

Захист відбудеться “30” червня 2020 р. о 10 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради К 35.051.15 Львівського національного університету імені Івана Франка (79000, м. Львів, вул. Університетська, 1, ауд. 405).

Із дисертацією можна ознайомитися в Науковій бібліотеці Львівського національного університету імені Івана Франка (79000, м. Львів, вул. Драгоманова, 5) та на офіційному сайті Львівського національного університету імені Івана Франка (<http://www.lnu.edu.ua/research/scientific-council-on-thesis-defence/phd-thesis/kauza-iryna-bohdanivna/>).

Автореферат розіслано “29” травня 2020 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

О. В. Татаровська

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Реферовану дисертацію присвячено аналізу думки у думці (далі – ДуД) як форми внутрішнього мовлення в англійськомовному художньому прозовому тексті на матеріалі романів британської письменниці Маргарет Дреббл.

Думка у думці – мовлення про себе як ендофазна форма персонажного дискурсу викликає наукову зацікавленість через свій безпосередній контакт між мовним (комунікативним) явищем і невласне-прямим мовленням / думкою рівночасно – як літературним прийомом і способом передачі мовлення. Це “типологічна ланка внутрішнього мовленням художніх текстових співбесідників, наділених антропоморфними ознаками, – наратора і персонажа” (І. А. Бехта). У добу постмодерну думка у думці набуває стильово й наративно увиразненої актуалізації в постмодерністських текстах романів М. Дреббл.

Внутрішнє мовлення художніх текстових співбесідників широкого дискурсного спектра привертає увагу представників різних наукових напрямів: *лінгвістики художнього мовлення* (О. А. Бабелюк, Д. Герман, М. Лочер, Н. М. Печко), *комунікативної граматики* (Дж. Ліч, М. Шорт, Н. В. Максимова), *лінгвістики тексту* (І. А. Бехта, Р. де Богранд, В. Дресслер, Д. Таннен), *лінгвонаратології* (О. А. Бабелюк, М. Баль, Л. Долежел, Д. Кон, М. Флюдернік), *літературознавства* (Р. Барт, М. М. Бахтін, Н. Ф. Блейк, Ю. М. Лотман). Його форми, пов’язані зі структурою художнього висловлення, з його іллокутивною силою, розуміємо як комунікативну, прагматичну і психологічну настанову адресанта, що виявляється в мовленнєвій дії впливу на адресата.

Нині лінгвісти досліджують: *форми репродукції мовлення та думки у дискурсі* (А. Л. Арцишевська, І. А. Бехта, П. Коген, С. Олтен, З. Л. Жовнірук, К. Я. Кусько, О. В. Падучева, М. Шорт), *поняття комунікативних стратегій* (Т. ван Дейк, Р. Деклерк, О. С. Іссерс, О. О. Селіванова, Г. Редекер), *риси мовної особистості* (К. Й. Баюн, М. Бірвіш, В. Крофт, Г. Олсон, Т. Павел), *мовленнєві стратегії і тактики текстових антропоморфів* (М. Аддіс, М. Я. Блох, Ю. М. Сергеева, Б. Макхейл, Б. Філліпс), *способи репродукції мовлення й думки у тексті* (Н. Пейдж, Дж. Серль, С. Марнет, Дж. Сінклер), *мовленнєві акти та жанри* (А. Вежбицька, Т. В. Шмельова, П. Карутерес, Г. Лерхнер), *класифікації й типології способів репродукції мовлення та думки у художньому тексті* (І. А. Бехта, Д. Вундерліх, В. Сотірова, А. Палмер). Утім досі немає студій думки у думці як ендофазної форми її реалізації в персонажному дискурсі та структурно-системних й комунікативно-прагматичних засобів її вираження.

Актуальність теми дисертації визначається її відповідністю загальним спрямуванням сучасної лінгвістики, зокрема лінгвокультурології, наратологічної поетики, текстолінгвістики, лінгвостилістики, дискурсології, прагматики, на вивчення комунікативних намірів текстових співбесідників, наділених антропоморфними ознаками, – наратора і персонажа, на розуміння світосприйняття текстопростору літературних творів. Актуальність наукової праці підсилена також відсутністю аналізу засобів актуалізації форм внутрішнього мовлення, виявлених у розмаїтому спектрі мовленнєвих актів у текстопросторі художнього дискурсу, представленого текстами великих епічних творів британської письменниці Маргарет Дреббл.

Зв'язок роботи з науковими темами. Дисертація, тему якої затверджено на засіданні Вченої ради Національного університету “Львівська політехніка” 19 квітня 2016 року (протокол № 22) та уточнено 22 жовтня 2019 року (протокол № 58), відповідає профілю досліджень кафедри прикладної лінгвістики Інституту комп'ютерних наук та інформаційних технологій цього ж вишу й об'єднана в межах наукової теми “Базові когнітивні механізми творення мовних одиниць” (номер державної реєстрації 0114U001238), затвердженої Міністерством освіти і науки України.

Мета дисертаційної праці – встановити комунікативно-прагматичну зумовленість реалізації думки у думці, як однієї з ендofазних форм невластивого мовлення у британському художньому прозовому тексті кінця ХХ – початку ХХІ ст., через вияв її семантичних, структурних та функційних рис в комунікативному просторі романів британської письменниці Маргарет Дреббл.

Заявлена мета вимагає вирішення **конкретних завдань** дослідження:

- визначити роль і місце думки у думці як ендofазної форми мовлення в архітектоніко-композиційній організації британського художнього дискурсу;
- напрацювати методику вивчення способів і форм репродукції мовлення і думки в художньому текстовому просторі Маргарет Дреббл;
- висвітлити типологію та структуру думки у думці в художньому текстовому просторі Маргарет Дреббл;
- описати комунікативно-прагматичні риси думки у думці в художньому текстовому просторі Маргарет Дреббл;
- окреслити парадигму функційних маніфестацій думки у думці в художньому текстовому просторі Маргарет Дреббл;
- розкрити шляхи, способи й механізми вияву форм думки у думці в художньому текстовому просторі Маргарет Дреббл.

Об'єкт дослідження – думка у думці в художньому прозовому тексті романів Маргарет Дреббл.

Предмет аналізу – структурні, семантичні, прагматичні аспекти вияву думки у думці і форми її реалізації в сучасному британському художньому тексті кінця ХХ – початку ХХІ ст.

Матеріал дослідження охоплює корпус контекстуалізованих фрагментів структурно-системних і комунікативно-прагматичних типів думки у думці як типологічної ланки внутрішнього мовлення художніх текстових співбесідників, наділених антропоморфними ознаками, – наратора і персонажа у текстовому просторі романів Маргарет Дреббл. Контекстуальні репрезентації цих типів Дуд (2184 одиниці) виокремлено методом суцільного виписування із дванадцяти романів Маргарет Дреббл з 5271 умовної сторінки досліджуваного репертуару англomовних художніх прозових текстів романів Маргарет Дреббл.

Джерельна база дослідження становить 12 художніх прозових текстів британської письменниці-постмодерністки Маргарет Дреббл: “A Summer Bird-Cage” (1963), “Jerusalem the Golden” (1967), “The Garrick Year” (1987), “A Natural Curiosity” (1989), “The Gates of Ivory” (1991), “The Witch of Exmoor” (1996), “The Seven Sisters” (2002), “The Red Queen” (2004), “The Sea Lady” (2006), “The Pure Gold Baby” (2013), “The Millstone” (2014), “The Dark Flood Rises” (2016).

Теоретико-методологічна основа охоплює праці, концепції, що напрацьовані в сучасній теорії *постмодерністської поетики* і *художнього дискурсу* (О. А. Бабелюк, І. А. Бехта, О. П. Воробйова, Д. Таннен, Д. Шиффрін), *лінгвістики тексту* (Р.-А. де Богранд, В. Дресслер, С. С. Сміт, Дж. Томпсон), *комунікативної лінгвістики* (Л. Г. Бабенко, Н. Г. Єсипенко, Н. М. Печко), *лінгвонаратології* (Х. П. Аббот, М. Баль, Д. Кон, Ф. К. Штанцель, С. Четман), *прагмалінгвістики* (Д. Герман, М. Лочер, Дж. Принс, Дж. Серль), *способів і форм репродукції мовлення та думки* (А. Л. Арцишевська, Л. Ванделанотте, С. Олтен, Р. Паскаль, С. М. Росс, Е. Семіно, В. Сотірова, В. Туманов, М. Шорт).

Методи і прийоми дослідження. Завдання праці вирішено з урахуванням багатоаспектного вияву феномену Дуд. Застосування методики системного аналізу текстопростору Маргарет Дреббл поєднано із загальнонауковими (*спостереження, опис, систематизація, індукція, дедуція*) та емпірико-теоретичними (*аналіз, синтез*) методами, на тлі постмодерністської поетики. Вона основана на поетапному залученні засад лінгвокультурологічного, лінгвопоетичного, прагманаративного наукових підходів.

Використання методів *лінгвокультурологічного підходу* – культурно-історичного і лінгвокультурологічного аналізу – уможливило узагальнення рис соціально-історичного й культурного контексту, у якому живуть і творять британські письменники кінця ХХ ст. і який впливає на психоемоційну сферу при формуванні їхніх задумів у текстах постмодерністського спрямування. Задіяний у дослідженні *лінгвопоетичний підхід*, який можна назвати класичним продовженням у студіях художньої мови (у розумінні В. В. Виноградова), має антропоцентричну спрямованість. Центральною площиною перетину його аналізу в художньому прозовому тексті є текстові антропоморфи. Він передбачив такі спеціальні методи і прийоми: інтерпретаційно-текстовий аналіз (для виокремлення з текстів досліджуваних романів мисленнево-маркованих контекстів з Дуд), контекстуальний аналіз (для визначення ендофазної моделі й обсягу мисленнево-маркованих контекстів), компонентний аналіз (для визначення семного складу вербальних репрезентантів Дуд), deskриптивний і лінгвостилістичний аналіз (для встановлення типів Дуд – їхнього системного опису і стилістичної маркованості лексичних одиниць як номінантів типів Дуд), системно-функційний аналіз (для систематизації та класифікації різних типів вербальних репрезентантів Дуд художніх антропоморфів). Методологічну базу *прагманаратологічної наукової парадигми* представлено методами прагматичного аналізу (для з'ясування структурного і семантичного складників художнього тексту в їхніх дискурсних зв'язках, задля фіксації взаємин між суб'єктами зовнішньо- і внутрішньотекстової діяльності: письменником ↔ читачем, наратором ↔ наратором), нарративного аналізу (для з'ясування суті глибинної структури тексту художнього твору як естетичної комунікації між наратором (оповідачем) та адресатом (читачем) і формування уявлення про Дуд у художньому текстопросторі як про багаторівневий процес оповідування). Процедури кількісних підрахунків використано на всіх етапах аналізу для визначення кількісних параметрів вербалізації й актуалізації Дуд у текстопросторі романів Маргарет Дреббл.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що в дисертації вперше в лінгвістиці на матеріалі сучасної англійської мови: *представлено* різнобічний і багатоаспектний опис комунікативних маркерів Дуд з опертям на методологічні засади лінгвокультурології, лінгвопоетики і прагманаратології у творах британської письменниці сучасності; *напрацьовано* методiku вивчення Дуд у текстовпросторі художнього дискурсу; *визначено* роль, типи і місце Дуд в архітектоніко-композиційній організації британського художнього дискурсу; *описано* комунікативно-прагматичні риси семантики Дуд британського художнього дискурсу; *окреслено* парадигму функційних маніфестацій Дуд у художньому дискурсі і розкрито шляхи, способи й механізми її вияву.

Практичне значення одержаних результатів розвиває основні положення теорії способів і форм репродукції мовлення і мислення у прозовому тексті. У межах лінгвокультурології, лінгвістики тексту, прагманаратології теоретично релевантним став опис структури, семантики та функцій Дуд, що засвідчило поглиблення й експансію наукових уявлень про архітектоніко-композиційну організацію текстів Маргарет Дреббл. Результати дослідження можна використати в лекційних курсах із прагмастилістики англійської мови (розділи “Стилістична прагматика”, “Стилістика тексту”, “Дискурсна стилістика”), лінгвістики тексту (розділи “Текстуальність”, “Категорії тексту”), лінгвопрагматики (розділ “Комунікативні стратегії і тактики”), наратології (розділ “Глибинна і поверхнева структури текстів”), у різних за тематикою спецкурсах і спецсемінарах у сфері новітніх лінгвістичних студій, під час написання наукових робіт. Здійснений аналіз може стати в нагоді при вивченні споріднених явищ на матеріалі текстів інших функційних стилів.

Апробація результатів роботи. Основні положення дисертації обговорено на засіданнях кафедри прикладної лінгвістики Національного університету “Львівська політехніка” (2016–2019), а також висвітлено в доповідях на науково-практичних конференціях: Всеукраїнська науково-практична конференція “Філологія. Міжкультурна комунікація” (Одеса, 2017), “International Scientific-Practical Conference: a combination of innovative and traditional approaches” (Tbilisi, 2018), VII Міжнародна науково-практична конференція “Філологія: стилістика та інтерпретація тексту” (Острог, 2019), International Scientific Conference “Science without boundaries development in 21st century” (Budapest, 2019), International Scientific Conference “Urgent problems of philology and linguistics” (Budapest, 2019). Дисертацію обговорено порозділово на щомісячних лінгвістичних міжкафедральних наукових семінарах “Текст, культура, соціум” у Львівському національному університеті імені Івана Франка (2016–2019).

Результати дослідження відображено в одинадцяти одноосібних **публікаціях** (5,11 друк. арк.), з яких 6 статей надруковано в наукових фахових виданнях України (3,07 друк. арк.), 4 статті – в іноземних наукових журналах (1,92 друк. арк.), 1 – у тезах доповідей з наукових конференцій (0,12 друк. арк.).

Структура та обсяг дисертації. Дослідження складається зі вступу, чотирьох розділів, висновків до кожного з них, загальних висновків, списку використаної літератури (448 позицій) та додатків. Загальний обсяг праці становить 234 сторінки, із них основний текст – 176 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У вступі обґрунтовано актуальність обраної теми, сформульовано мету і завдання, визначено об'єкт і предмет дослідження; описано його теоретико-методологічне підґрунтя, висвітлено наукову новизну, теоретичне і практичне значення здобутих результатів; подано відомості про апробацію результатів дослідження та кількість публікацій, зазначено особистий внесок аспірантки й охарактеризовано структуру дисертаційної праці.

У першому розділі **“Теоретичні засади вивчення внутрішнього мовлення персонажа в англійськомовному художньому прозовому тексті”** розкрито поняття внутрішнього мовлення в наративній структурі художнього прозового тексту та його місце у спектрі філологічних дисциплін (1.1.1); проаналізовано типологізацію невласне-прямого мовлення (НПМ) в дослідженні художнього прозового тексту (1.1.2); з'ясовано особливості кореляції ендофазних форм невласне-прямого мовлення у тексті (1.1.3); встановлено способи вербалізації розумової діяльності персонажа в художньому тексті (1.2.1); визначено роль ДуД у репродукції внутрішнього світу персонажа та його мовомислення (1.2.2); визначено репрезентуючі компоненти (РК) думки у думці у британській літературі постмодернізму (1.2.3).

Внутрішнє мовлення (ВнМ) – складне, багатопланове явище, що спонукає до багатоаспектних гуманітарних студій на матеріалі текстів англійськомовної художньої прози М. Дреббл: психологічних (як виду психічної діяльності), психолінгвістичних (як форми мовленнєвої діяльності), філологічних (лінгвістичних – як форми художнього зображення ВнМ і літературознавчих – як художнього засобу розкриття внутрішнього світу персонажів) (І. В. Артюшков, М. В. Архипова, Н. А. Балякова, І. А. Бехта, О. А. Гончарова, В. А. Зименкова, Д. Кон, К. Я. Кусько, Дж. Ліч, А. Палмер, В. Сотірова, М. М. Федорчук, С. Четман, М. Шорт). Прийняте лінгвістичне трактування опису ВнМ ґрунтується на тому, що в мові сучасного англійськомовного художнього тексту цей вид психологічної художньої оповіді розвинутий на ґрунті експансії форми репродукції персонажного ВнМ, суміжного зі способами зовнішнього (екзофазного) вияву прямого мовлення, непрямого мовлення, та екзофазними формами невласне-прямого мовлення (І. А. Бехта).

Тобто ВнМ як вид психологічної художньої оповіді розгорнуте у спосіб його реалізації в сучасному англійськомовному художньому тексті прози М. Дреббл у різних мовленнєвих ситуаціях, що мають відмітну комунікативну мету і часткову реалізацію. Насущності набуває теоретичне напрацювання типологічних видів художнього зображення ВнМ через його видову еволюцію, багатоманітність форм, різновидів і модифікацій та різний прагмастилістичний їх ефект у новітній літературі (Л. Ванделанотте, В. Сотірова, В. Туманов). ВнМ текстових антропоморфів прози М. Дреббл – персонажів та першоособового наратора розглядаємо як факт художнього пізнання закономірностей формування і побудови психологічної натури і як частину мовної картини світу, поданої в художньому текстопросторі. Семантично і синтаксично воно (ВнМ) репрезентоване як мовлення-роздум, думка у думці, емоційна рефлексія

на подію, де зазвичай у досліджених текстах переважає негативна або іронічна оцінка ситуації минулого. Воно стриманіше в плані вираження емоцій, що засвідчують дієслівні (*to wonder, to suppose, to cross sb's mind*) або іменникові (*consideration, speculation, contemplation*) репрезентуючі компоненти (РК) зі значенням інтелектуальної діяльності. Сам факт існування взаємодії різних іпостасей текстової особистості в межах її свідомості неминуче веде до спілкування індивідуума зі самим собою. А художній прозовий текст, творимий М. Дреббл, змальовує утаємниченість та проникнення в секрети, думки та емоції персонажів, будує внутрішній світ, у якому відображається її динаміка.

В англійськомовному постмодерністському художньому тексті романів М. Дреббл ендофазні форми мовлення персонажа як вияв моментів його психічного стану зображено опосередковано – засобами екзофазного мовлення. Через те зображення ВнМ у таких типах текстів умовне. Рівень умовності та характер відображення ВнМ персонажів (як архітектоніко-мовленнєвої частини художнього тексту) є однією з ланок, що залежать від літературної традиції, індивідуальних, естетичних і світоглядних позицій письменника (І. А. Бехта).

Основний зміст дисертаційної праці ґрунтується на положенні про соціально-комунікативну природу феномену персонажного мовлення у вияві його текстової ендофазної форми – думки у думці. Отож, думка у думці – форма глибокої психологічної асиміляції дискурсної зони персонажа крилатим оповідним контекстом дискурсної зони наратора, а також авторської оцінки, але не прямої, а опосередкованої. При її використанні в англійськомовному постмодерністському художньому тексті зникає все, що не має першоважливого значення для персонажа і не виходить поза межі його фізичного Я.

Дуд володіє структурно-смісловими рисами, які увиразнюють її метафоричну образність: інтимність, віртуальність, відсутність логіки, обриви логіки, наявність незвичних логічних зв'язків, заплутування, розтягування або раптова компресія смислу, смислове нагромадження або, навпаки, смислова розмитість, полікодування смислів. А це допускає множинність інтерпретацій, дифузність, еkleктичність персонажного дискурсу. Утім, Дуд володіє ще однією незвичною характерологічною рисою – психологічною образністю акцентуєваних психічних репрезентацій здогаданок, що можуть раптово промайнути в ендофазних формах персонажного дискурсу – більшою мірою, аніж інші його способи і форми (І. А. Бехта). Самі ж спостереження над мовою англійськомовної постмодерністської художньої прози М. Дреббл дають підстави зазначати, що дискурсна зона персонажа, яка виникає на тлі системи способів передачі художнього мовлення, а також перебуває в наративному діалозі, розвиває в читача уявлення про персонажа як про мисленнєво-мовленнєву особистість і водночас як художній інтелект, розум.

Отже, за допомогою прийому думки у думці автор-наратор (текстовий фактотум реального письменника) невимушено маневрує індивідуальною мовленнєвою і мисленнєвою діяльністю персонажа, як текстового антропоморфа. Він наголошує тільки на найвагомійших аспектах, потрібних для того, щоб визначити належність думки або почуття персонажа. Автор водночас і довіряє оцінку ситуації персонажу, і характеризує його як особистість.

У другому розділі “Методологічна та методична база вивчення думки у думці як форми внутрішнього мовлення в художньому тексті” розкрито методологічну основу праці крізь призму антропоцентричної парадигми, зосереджуючись на категоріях ендофазних процесів мисленнево-мовленнєвої діяльності персонажа (2.1.1); розглянуто функційно-психологічну взаємодію форм внутрішнього мовлення базових текстових комунікантів (2.1.2); експліковано основні етапи аналізу процесу вербалізації ендофазних форм мовомислення в тексті (2.1.3). Методика дослідження ДуД передбачає застосування структурно-системного аналізу форм внутрішнього мовлення в художньому прозовому тексті (2.2.1) і комунікативно-прагматичного (функційного) аналізу (2.2.2). У пункті 2.2.3 наведено критерії добору фактичного матеріалу та принципи організації виписування.

Використання методів лінгвокультурологічного підходу та культурно-історичного і лінгвокультурологічного аналізу дало змогу узагальнити особливості соціально-історичного й культурного процесів, у яких живе і творить М. Дреббл і які впливають на психоемоційну сферу письменниці, формуючи інтенційні орієнтації її постмодерністських художніх текстів.

З огляду на наведені методологічні міркування та методи, а також задекларовані наукові підходи, виокремлено чотири етапи дослідження. *На першому етапі* було проаналізовано та узагальнено теоретичні засади вивчення ДуД, її ознак, структури і функцій та екстрапольовано їх на прозові тексти англійськомовних постмодерністських романів М. Дреббл з їхніми своєрідними текстоконтурами та індивідуально-стилістичним й мовленнєво-колеритним увиразненням. *На другому етапі* методом суцільного виписування здійснено відбір та аналіз засобів експлікації ДуД в поєднанні з іншими формами невласне-прямого мовлення з художніх прозових романів письменниці, відтак їх згруповано за спільними ознаками та запропоновано типологічну класифікацію. За одиницю аналізу в дослідженні прийнято контекстуальний фрагмент з наявною в ньому ДуД, дібраний шляхом суцільного виписування з англійськомовних художніх прозових текстів романів Маргарет Дреббл.

Досліджуваний корпус налічує 2184 контекстуальні фрагменти. Загальна кількість джерельної бази дослідження становить 5271 сторінку. Оскільки критерієм виокремлення фрагментів тексту слугує контекст, у якому реалізуються комунікативні інтенції наратора, фрагменти відрізняються за розміром. Така негомогенність одиниць аналізу виявилася виправданою з погляду прагматики та їхнього комунікативного спрямування (М. Флюдернік). *На третьому етапі* дослідження проаналізовано стратегії і тактики експлікації комунікативної природи ДуД як способу творення поліфонії прозового тексту романів Маргарет Дреббл, суб’єктивно-багатопланової мінімалістської нарації та спосіб документування авторської оповіді в текстах романів письменниці. *На четвертому етапі* досліджено функції ДуД з точки зору конгетивного наративного потенціалу досліджуваного феномену як складної комунікативної структури та як домену текстової інтерференції, а також функції ДуД як чинника постмодерністського експериментування з оповіддю задля передачі найтонших і найскладніших асоціативних функцій слова й мислення.

У третьому розділі “Комунікативний потенціал думки у думці як форми внутрішнього мовлення у художніх прозових текстах романів Маргарет Дреббл” з’ясовано комунікативну природу ДуД і зв’язність прозового тексту романів письменниці; розглянуто ДуД як спосіб творення поліфонії прозового тексту романів М. Дреббл (3.1.1); описано ДуД як спосіб суб’єктивно-багатопланової мінімалістської нарації та розкрито багатоманіття її форм (3.1.2); проаналізовано ДуД як спосіб документування авторської оповіді в прозових текстах романів Маргарет Дреббл (3.1.3). У цьому розділі також проаналізовано ДуД як складник комунікативної структури прозового тексту романів, а саме: у структурно-семантичному ранжуванні текстів романів (3.2.1); у комунікативному ранжуванні текстів (3.2.2) та з точки зору прагматичного чинника ДуД в комунікативному ранжуванні текстів романів (3.2.3).

У процесі художньої комунікації ДуД – це думка одного персонажа (вкраплення його конкретних мисленнєвих сегментів) у мисленні іншого. Як свідчать наші спостереження, у романах М. Дреббл думка у думці як ендофазна форма невластивого прямого мовлення набуває суб’єктивно й наративно увиразненої актуалізації у фіксованих текстових варіантах (типологічні основи яких теоретично напрацював І. А. Бехта, досліджуючи сучасну британську художню літературу): **думка одного персонажа у власних спогадах**, де відображаються спогади, ремінісценції минулих вчинків персонажів зненацька проникають крізь їхні дискурси як відображення пройдешніх подій і незабутніх життєвих вражень (... *Clara knew that she had known it, for how could anything so pleasant be good? And yet she was nevertheless grateful, for such colourful badness, for the drab empty stage, with its bleak abstract backcloth, and its ill-rehearsed lighting changes, demanded such relief (Jerusalem the Golden)*); **думка одного персонажа у власних міркуваннях**, де простежуємо результати розмірковувань і власних роздумів персонажів про стани та дії. Тут реєструємо синтаксичні структури, які розкривають уміння персонажів зіставляти власні думки, міркування, всебічно зважувати кроки, роблячи певні висновки в симбіозі з іншими персонажними мовленнєвими формами. Результати роздумів персонажа можуть зображати обриви міркувальної логіки, наявність незвичних логічних зв’язків, заплутування. ДуД – відкрита суб’єктивізація персонажного дискурсу, якій властива наявність займенника першої особи однини і форми дієслова часової перспективи минулого. Тобто, коли ДуД здійснюється у формі ‘суб’єктивної’ форми минулого часу, цілком природне використання форми першої особи персонажа, що транслює спогади, думки, згадки про свої дії, почуття та вчинки. У таких випадках ДуД набуває інтимного характеру (*And I, hearing it, knew that I had from the first expected to hear it, for what did telegrams mean but death? Not, in my family, births or greetings or weddings or events or excitements, but death itself, quite simply so. Nothing else was worth so extravagant a gesture, so expensive an announcement (The Dark Flood Rises)*); **думка одного персонажа в міркуваннях іншого**, де відображено думку персонажа в міркуваннях інших у формі гадки, помислів, оцінки суджень, вражень, поглядів, переконань, як невивражених спогадань, відгомонів якоїсь події / вражень. Основою лінгвальних ознак ДуД як невимовленої форми

персонажного мовлення можна вважати її функційно-психологічну взаємодію між усіма ендофазними формами персонажного мовлення. Дуд визначається як перенесена всередину мисленнево-мовленнєва діяльність у редукованій формі. З'ясовано, що Дуд – характерна риса для стилю М. Дреббл, що виявляє тенденцію в її романах до перевтілення текстових антропоморфів у відмітно функційне, рольове поняття актанта через залучення дискурсу персонажів до творення психологізованого наративу. Йдеться про незвичне розширення, заглиблення і перебудову персонажної свідомості для того, щоб умістити чужі думки або міркування навиворіт, що підсилює нарацію шляхом психологізації мовлення за допомогою проникнення у внутрішній світ персонажа (*'She doesn't say so, but at times I think she expects me to although she knows I can't. We never talk about it: we never talk about anything though, so the fact that we don't talk about that doesn't mean much. But I think, all the same, that she wants me at home, though she doesn't like me, and she could never admit that she might need me...'*) (*The Pure Gold Baby*); **думка одного персонажа в уявній думці іншого**, зображена в міркуваннях, помислах, судженнях персонажів про те, що сповнює чиюсь свідомість. Фактично, маємо справу з відображенням об'єктивної дійсності в поняттях, судженнях, висновках різних (безголосих, безмовних) персонажів, котрі не наважуються висловити свою думку, екстеріоризуючи її у помислах інших персонажів (*Clara was relieved by the universal assumption that there was only one pub to be visited; she had always had a horror of ending up, by some misunderstanding, in the wrong and empty and unfashionable place. She could not quite see why the pub, relentlessly nameless should be so clearly recognized by everyone there as an obvious destination, as she had not yet gasped the principle that nearly every theatre has its pub. There was no reason why she should have gasped it (Jerusalem the Golden)*). Репрезентована часова форма минулого, представлена у прикладі (*to be relieved by the universal assumption, to see* (у значенні 'розуміти'), *to realize, to grasp*), зберігає зв'язок з моментом мислення, робить персонажа центром сюжетних подій. Мовленнєва експресія в цьому фрагменті роману властива синтаксичній організації всіх романів М. Дреббл і слугує необхідним елементом емоційно-художнього впливу на потенційного адресата. У таких сегментах прозового тексту все підпорядковане традиційному принципу постмодерністської літератури – ретельно відтворювати конститuent реальності, а не описувати її (О. А. Бабелюк). У цьому своєрідне кредо постмодерністської методологічної парадигми; **думка одного персонажа в уявній колективній думці**, де рецензуються думки одного персонажа в уявній колективній думці текстових комунікантів через заглиблення подумки одного персонажа в колективні міркування інших. Складається уявлення під час читання тексту, що персонаж зіставляє різні думки заради певних висновків або заздалегідь обмірковує подальші кроки (*She knew them all, all the right phrases, but some deeply excluded modesty prevented her from using them. And she liked the way they talked about poetry and about poetry readings, and audiences, and whether people understood it or not, and whether people liked it or not, and whether people who went to poetry readings liked whatever they heard anyway, simply because they were the kind of people who liked going to poetry readings and hearing poetry: and*

she could tell from the tone and the pattern of the talk that everyone there had expressed similar views in similar conversations a dozen times before, but was nonetheless ready to express them once more (The Sea Lady)).

У процесі аналізу способів документування авторської оповіді з безпосереднім імплементаванням у неї конструкцій з Дуд виокремлено такі репрезентативні способи, до яких вдавалася у своїх романах М. Дреббл: **репрезентуючі компоненти** (РК), за результатами дослідження визначено дії двох різнонаправлених тенденцій уживання РК у романах М. Дреббл – до уніфікації та диверсифікації в системі РК і до комбінаторики та дистанційності в розміщенні РК. У романах письменниці РК виявляють тенденцію до уніфікації, дистантності, фіксованого порядку слів і суб'єктивізації (тобто впливу частин мови на документування авторської оповіді через РК). РК, які виступають способом вербалізації мислення, – це переважно предикатні слова або структури, такі як: *counsel, meditate, speculate, think, wonder, understand, expect, brood, muse, recognize, suppose, perceive, ponder, reflect*; **модальні дієслова** (could, must have + Past Participle, can't have + Past Participle, might have + Past Participle, can, would), за допомогою яких спосіб фіксації авторської оповіді в романах М. Дреббл – це спосіб реалізації авторських тематичних завдань, важливий прийом характеристики і творення концептосфери персонажа, яка допомагає окреслити в ньому типове (загальноприйняте) та індивідуальне мислення; **редуковані фрази, короткі речення в структурі загального пасажу**, яким властива певна незавершеність, обірваність висловлювання, пунктирність. Імплицитна думка в кореляції з мовою тіла, тобто жестами, описаними автором для інтенсифікації висловлення про себе, нівелюють подальше висловлення вголос, акцентуючи увагу на тому, що 'внутрішнє і приховане' є завжди істинним і правдивим, а 'озвучене для загалу' може бути оманливим і неправдивим; **лексичні і граматичні повтори**, які є певним спонуканням, чинником, що провокує перехід на егоцентричне мовомислення. М. Дреббл вдається до такого способу фіксації процесу вербалізації мислення для розмежування загального та особистісного, створення комунікативної системи 'Я- -Я', в якій немає навіть відгомону загальних правил чи канонів, а наявне тільки те, що дійсно має значення і є життєво важливим для персонажа; **конструкції питальних речень**, сегменти тексту романів М. Дреббл, у яких Дуд із вкрапленнями в неї конструкцій питальних речень в процесі документування авторської оповіді сприяють сценічній драматизації тексту, провокують наочне уявлення про внутрішні переживання та дилеми персонажа й активізують експресивність тексту, яка є основою його прагматичного впливу; **наявність вкраплень іншомовних та складних слів** (*sophisticated words*), нагромадження невластивих загальному корпусу текстів романів М. Дреббл лексичних одиниць у конструкціях Дуд надають фрагментарного характеру уривкові тексту, в якому вони наявні. Вони є результатом детального відбору письменниці й ілюструють того чи іншого персонажа з потрібного авторові боку, а отже слугують чинником художнього впливу на потенційного адресата; **ідіоматичні вирази**, які, виконуючи свої основні функції (комунікативну, експресивну, фактичну, волонтеративну),

посилюють емоційно-експресивне забарвлення Дуд і спрямовані на оптимізацію інформаційного впливу на адресата.

Репрезентуючий компонент Дуд у романах М. Дреббл – це лінгвістичний комплекс, який складається з препозитивних, інтерпозитивних, постпозитивних та кільцевих структур, у яких введено мисленнево-мовленневу діяльність персонажів за різними параметрами (А. Л. Арцишевська). Як вірцева представниця британського постмодернізму, М. Дреббл вдається до використання різних типів вербалізації Дуд у романах, опираючись на тривалість, інтенсивність, зв'язність, психічний стан персонажа, теми його роздумів. Найчастіше використано препозитивний лінгвістичний комплекс думки у думці (*She wondered what her mother would have made of Amelia, Magnus, Gabriel, Cleila and Annuciata, let alone Sebastian and Candida. She hardly knew what she thought of them herself, she could not tell whether they were names exotic to the point of absurdity, or whether they were strange to her alone.*

And she thought, a little aggrieved: I do think Cleila might have told me, how could she assume that I knew her mother's maiden name? Or does everyone know such things but me? Of course they don't, and she should have known that if anyone didn't, it would be me. This is what she said to herself, but at the same time she was alarmed, faintly alarmed by the implication that everyone did know such things. She had a long way, still, to go (A Natural Curiosity). Дієслова знання (*to know, to make smth out of smth, to assume*) перебувають у тісній колаборації з дієсловами мислення (*to think, to wonder*), що створює основу одного з найважливіших фрагментів лексичної системи мови – лексики, пов'язаної з вираженням внутрішнього світу персонажа, його думок та переживань. Дуд, що вводиться безпосередніми предикатами мислення, передає думки персонажа і є експресивним доповненням номінації процесів, що відбуваються в суб'єкті переданого висловлення. Однак з'ясовано, що експлікація модусу судження пов'язана не тільки з Дуд, в якій вона вводиться, але також і з діалогізацією, що виникає між дискурсом наратора і дискурсом персонажа.

У пасажі нарація, підсилена емотивно вкрапленням (*a little aggrieved*), абсорбує форми Дуд, оформлені в умовах контексту різними синтаксичними та граматичними структурами – риторичним запитанням (*how could she assume that I knew her mother's maiden name? Or does everyone know such things but me?*), граматичним підсиленням певного твердження за допомогою дієслова *do* у значенні 'таки' (*I do think, everyone did know*), які інтенсифікують комунікативну й емоційну значущість висловлення полісинтетичним зв'язком.

Отже, усі фрагменти Дуд скеровані і на слухача, і на попереднє висловлення, яке формується під впливом контексту та наповнене контекстуальними вираженнями і насичене поліфонією. Безперечною ознакою будь-якого висловлення Дуд є його адресованість, і будь-яке висловлення набуває смислу в контексті. Його активне використання у романах М. Дреббл підсилює психологізацію та драматизацію оповіді, залучаючи потенційного читача до глибинного усвідомлення та аналізу внутрішнього світу персонажів, їхніх прихованих мотивів та істинних переживань. Адже через імпліцитні думки персонажів авторка рефлектує дійсну картину перебігу подій в тексті.

У четвертому розділі “Функції думки у думці як форми внутрішнього мовлення у прозових текстах романів Маргарет Дреббл” виявлено наративний потенціал ДуД як ускладненої комунікативної структури, проаналізовано ДуД як домен текстової інтерференції (4.1.1); розглянуто авторські модифікації ДуД як форми невласне-прямого мовлення (4.1.2) та ДуД в дієгетичній мінімалістській оповіді (4.1.3); описано функції ДуД як чинника постмодерністського експериментування з оповіддю, а саме: ДуД як засіб створення мисленнево-мовленнєвої характеристики персонажа (4.2.1), ДуД як засіб створення оцінної характеристики (4.2.2) та ДуД як засіб створення експресії прозового тексту романів Маргарет Дреббл (4.2.3).

У поліфонічних романах М. Дреббл, наділених глибоким психологізмом, виокремлення ДуД виступає істинним доменом текстової інтерференції, тісно переплітаючи та водночас розмежовуючи епічні плани наратора та персонажів. Під час аналізу ДуД в межах текстової інтерференції виокремлено такі ознаки, які уможливили розмежування ДуД персонажного та нараторського дискурсу: **тематичні ознаки ДуД** – зони наратора і персонажа розрізняються за відбором тематичних одиниць і за характерними темами; **оцінні (ідеологічні) ознаки ДуД** – дискурсні зони розрізняються за оцінкою окремих тематичних одиниць і за смисловою позицією взагалі; **граматичні ознаки особи ДуД** – дискурсні зони розрізняються за вживанням особових займенників та дієслів, зокрема модальних дієслів (у персонажному дискурсі їхнє вживання значно переважає); **граматичні ознаки часу дієслова в контекстуалізованих фрагментах ДуД** – у тексті персонажа можливі всі три часові форми, у тексті наратора, як правило, – тільки минулий (лише в коментарях, зверненнях до читача тощо наратор може вживати всі три форми часу); **ознаки вказівних систем ДуД** – персонаж вживає дійктичні вказівки на зразок: yesterday, today, tomorrow, here, there, а наратор – that day, one day ago, this month тощо; **ознаки мовної функції сегментів тексту з ДуД** – дискурсні зони персонажа і наратора мають різні функції мови – репрезентативну, експресивну або апелятивну; **лексичні ознаки ДуД** – зони розрізняються найменуваннями об’єкта або різними лексичними скибами загалом, причому необов’язково текст наратора витриманий в книжному або нейтральному стилі, а текст персонажа – у розмовному. Як-от: модальні прислівники *certainly, probably, surely, perhaps, maybe, obviously* переважають у контекстуалізованих фрагментах ДуД дискурсної зони наратора, а оцінні прикметники і прислівники (*luckily, fortunately, regrettably, merrily, benignly, irrelevantly, ironically, doubtfully*), які передають різні аксіологічні відтінки станів, переважають у вербалізованих фрагментах ДуД персонажів.

Аналіз текстів романів засвідчив, що М. Дреббл наслідує традиції британського постмодернізму, основанийого на історизмі, а безпосередній аналіз контекстуалізованих фрагментів ДуД у комбінації з іншими формами ВнМ дає змогу кваліфікувати ці романи як соціально-побутові й соціально-психологічні. Типовим прийомом для передачі ДуД в авторському наративі в романах є поєднання дієслів думки з абстрактними іменниками тієї ж семантичної групи. Такий тип розповіді дає авторці ширші можливості в описі внутрішнього стану персонажа, найтонших нюансів його емоційної сфери, всіх поворотів його

свідомості. Наприклад: *At once, as she sat with a cup of coffee, alone, it crossed her mind, nervously, uneasily, that it was not Gabriel himself after all that she wanted, but marriage to Gabriel: as Gabriel's wife she would have been irrevocably attached, safe, strapped, labeled, bound and fixed, never to be lost again, and where after all should she find better than Gabriel himself? Nowhere, nowhere, she knew; there was nothing more to look for: he was what she wanted, and she had him, and he did not belong to her, and she did not want him to belong to her. She was now sure in her considerations, she did not know what she wanted (Jerusalem the Golden).* Простежуємо результати розмірковувань і власних роздумів персонажів про стани та дії, реєструючи синтаксичні структури, які розкривають уміння персонажів зіставляти власні думки, роблячи певні висновки в симбіозі з іншими мовленнєвими формами. Завдяки підсиленим прислівниковими емфатичними вкрапленнями (*it crossed her mind, nervously, uneasily*) РК М. Дреббл наголошує на нестабільності та спонтанності мислення персонажа, що свідчить про деліберативну оманливу презентацію мислення персонажа задля провокації роздумів та глибшої залученості читача до розуміння твору.

Аналізуючи авторські модифікації Дуд, ми дійшли висновку, що М. Дреббл вдається до двох типів залучення Дуд у нарацію: **контекстуальні форми оповіді наратора + Дуд**, це чисті Дуд, не оточені іншими формами внутрішнього мовлення. Їх авторка вживає для підсилення реакції персонажа на попереднє висловлювання, і, відповідно, вони провокують додаткову увагу з боку читача. Вони також допомагають ідентифікувати серед усієї поданої інформації дійсне ставлення персонажа до неї, його глибинні емоції, переживання, які він не має можливості або бажання виразити відкрито; **контекстуальні форми оповіді наратора + Дуд + симбіоз** – це поєднання Дуд з іншими формами ендофазного мовлення з можливістю переходу в екзофазну форму і навпаки. Така комбінація сприяє підсиленню поліфонічної нарації і розкриває багатоголосся сучасного художнього прозового твору.

Аналіз наративу романів М. Дреббл свідчить про наявність Дуд як форми НПМ у двох дискурсних зонах: персонажа і наратора, де Дуд експлікує свою характеризацію в наративних виявах. Стилістичні функції Дуд зумовлені можливістю неоднакового поєднання або зіткнення суб'єктних планів автора і персонажа, вона зводить функції цього способу викладу мислення до таких варіацій: **Дуд контекстуалізована в нарації (в оповіді автора)** – 47%, представлені у текстах романів композиційно-мовленнєвими формами екзофазного НПМ з логічним, структурованим та організованим характером; **Дуд в діалогічному блоці персонажа** – 53%, представлені архітектоніко-мовленнєвими формами і можуть бути описані як хаотичні, неструктуровані вкраплення неспланованого характеру (*діалог, монолог, полілог*).

Функції Дуд, які органічно взаємопов'язані, включені в дискурсну зону персонажа, зосереджені на суб'єктному плані персонажа, його емоціях, думках, почуттях: **зображальна функція** – розкриття внутрішнього світу думки, вияви істинних тривог та переживань; **апелятивна** –самозвернення персонажа та занурення в себе для усвідомлення ситуації, що провокує його стурбованість та отримання відповідей на запитання, які його хвилюють; **когнітивна** –

виявлення латентних форм мовлення (коли думка відрізняється від озвученого висловлення); **оцінна / характерологічна** – персонаж висловлює судження про інших персонажів, їхні думки та дії чи ситуацію, що склалася, і характеризує їх; **афективна** – відтворення дійсних емоцій та відчуттів персонажа, які він часто приховує; **емфатична** – підсилення поглибленої психологізації, заглиблення в себе; **інтимізація** – наближення персонажа до читача і, відповідно, читача до особистості персонажа, передумовою чого слугує демонстрація персонажем латентних думок та внутрішнього світу загалом; **експресивна** – вираження та розкриття процесів персонажного мислення у тексті. Функції Дуд, закладені в модусі автора, дають можливість авторові взяти участь у формуванні поліфонії нарації та глянути на текст власне очима М. Дреббл: **зображальна / функція образотворення** – розкриття духовного розвитку персонажа, виявлення його характеру і психологічного портрету; **апелятивна** – безпосереднє звернення до читача, стимулювання в нього аналізу латентного мислення персонажів; **когнітивна** – вираження думок автора, колективних думок текстових персонажів, продиктованих суспільними нормами; **оцінна / характерологічна** – автор висловлює судження, оцінюючи та зусібч характеризує персонажа; **репрезентативна** – виділення головних думок у тексті; **інтимізація** – наближення письменника до читача і, відповідно, читача до особистості самого письменника, спровокованого довірою читача до висловлень автора.

Володіючи властивостями розкриття дійсності (персонаж інколи говорить одне, а думає протилежне, що є невідповідністю між семантичними та очевидними логічними зв'язками), Дуд вносить експресивність та емоційність у вербалізований мисленнєвий акт і виконує оцінну функцію. Оцінна характеристика, наявна в Дуд, у романах М. Дреббл виконує функції: **віддзеркалення латентних форм мовлення та мислення** (демонстрація контроверсійних зв'язків між озвученим мовленням та прихованим мисленням); **латентної критики** (персонаж неспроможний висловити критику чи незадоволення, тож може оцінювати ситуацію або іншого персонажа (його дії, поведінку, мислення) приховано; **демонстрації істинних помислів, переживань та внутрішніх суперечностей персонажа** (його ставлення до себе, самооцінка, розмірковування над своїми вчинками та мотивами).

Експресивність Дуд у текстах романів М. Дреббл простежуємо завдяки виражально-зображальним якостям мисленнєво-мовленнєвих актів, що відрізняють їх (тексти) від звичайних (або стилістично нейтральних) і надають їм образності та емоційного забарвлення. Неабиякою експресивністю вирізняються різноманітні **експресивно забарвлені лексичні одиниці**, які стильово увиразнюють Дуд і надають їй додаткового психологічного навантаження (модальні дієслова (*may, might, must, must + have + Past Participle can, can + have + Past Participle, should, ought to, could + have + Past Participle*), модальні прислівники (*certainly, probably, surely, perhaps, obviously*), оцінні прикметники та прислівники (*luckily, fortunately, regrettably, merrily, irrelevantly, ironically*), специфічні дієслова знань, передбачень, переконань (*forsee, wonder, believe, guess, approve, assume*), фразеологізми, іншомовні слова, метафори. Досить часто джерелом породження емоцій у романах М. Дреббл слугують

іношомовні слова (найчастіше французькі), які не транслітеруються, що маркує їх у тексті, робить виразними (*l'ach of joire de vivre, coterie, source inepuisable, mademoiselle je reux, Anglaise, vous venez de Londres, etudiante*). До синтаксичних засобів вираження експресії в дискурсі романів М. Дреббл зараховуємо такі синтаксичні конструкції, за допомогою яких письменниця привертає увагу читача, спонукає до сприйняття і роздумів, висловлює емоційну оцінку подій, характерів персонажів, їхніх слів та роздумів. Широку гаму емоційно-оцінних значень з високим ступенем експресії реалізують **питальні речення та короткі речення-відповіді на запитання** (*And where after all should she find better than Gabriel himself? Nowhere, nowhere, she knew; there was nothing more to look for: he was what she wanted, and she had him, and he did not belong to her, and she did not want him to belong to her. She was now sure, she did not know what she wanted*), кількісний показник яких у досліджуваних текстах досить високий. Питальні конструкції розкривають емоційно-оцінне значення за допомогою персонажно-оцінних запитань, не тільки служать міркуванням, запитанням, а й підкреслюють потрібну думку, виражають припущення, обурення, осуд, незадоволення, здивування, заперечення. **Окличні речення та вигуки** в контекстуальних фрагментах Дуд реалізують емотивно-експресивну функцію мислення, передають емоційне ставлення автора або персонажа до осмисленої ним події чи іншого персонажа, відтворюють оцінку (презирство, іронію, віру, замилювання), спонукання до дії (*A magic lozenge! A suicide booth! I think we all sometimes consider a one-way ticket to Switzerland!*). **Риторичне запитання** (*How could she assume that I knew her mother's maiden name?*), яке виконує функцію емпатичного твердження у Дуд, є більш емоційною та експресивною конструкцією, ніж звичайні питальні речення. Будь-яке риторичне запитання характеризується контрастом між можливим та дійсним, що й сприяє експресивному та оцінювальному ефекту. **Еліпсис** (використання односкладних і неповних речень, номінативні односкладні речення, емоційне обривання мислення). Такий синтаксичний спосіб компресії – це зазвичай пропущення логічно необхідних елементів речення. Цей спосіб у романах М. Дреббл у конструкціях Дуд набуває різні форми та має різні функції, основною з яких є емоційне забарвлення вербалізованої думки (*'Oh, I don't... I don't know,' he said. 'I thought it might... And then, you know, the others were coming. And it gave one something... something to do with the holidays. And there were those lectures, too. They told they'd be useful.'*). **Повторення, антонімія, паралельні і вставні конструкції** (*She often shrewdly suspected that they found it hard work too, and that for all their signatures of fondest love they didn't really like her; they wanted her, they thought that she would do, but they didn't really like her*), присутні в Дуд у текстах романів письменниці, застосовані в емоційно піднесеному мисленні персонажів, передають зазвичай їхній емоційний стан і не розраховані на створення ефекту, проте повторення слів та антонімія в діяльності мовомислення наратора не є інтенцією передачі психічного стану, а мають за мету певний стилістичний ефект – емоціональний вплив на читача. Ці стилістичні засоби завжди наповнюють висловлювання у Дуд експресивним відтінком, акцентуючи або інтенсифікуючи його смисл.

ВИСНОВКИ

Дисертацію присвячено аналізу ДуД (думки у думці) як форми внутрішнього мовлення, представленої в текстах постмодерністських романів британської письменниці Маргарет Дреббл.

Теоретико-методологічне підґрунтя дослідження виформовують розробки з лінгвістичної прагматики, лінгвістики тексту, теорії дискурсу, психонаратології, літературознавства, комунікативної граматики. Обґрунтування теоретичних передумов аналізу вивчення ДуД уможливило розкриття змісту ДуД у творчості письменниці британського постмодернізму та виокремлення її структурно-семантичних і функційних ознак. Студії ДуД (маніфестованого оповіддю наратора та мисленням персонажа) зосереджені на описі суб'єктивно-багатопланової мінімалістської нарації в дискурсній зоні наратора і функціюванні дискурсної зони персонажів через їхню мисленнево-мовленнєву діяльність в ендофазних виявах, як факт функційної делімітизації цієї діяльності в англійськомовному художньому прозовому тексті.

Аналіз ДуД як форми внутрішнього мовлення здійснено шляхом опису й дослідження її вияву в контекстуалізованих фрагментах прозового тексту. Складниками ДуД у дискурсній зоні персонажа є способи її введення в комунікативну фактуру тексту відповідно до цільового спрямування. Це засоби зображення мисленнево-мовленнєвих процесів персонажів, безпосередньо пов'язані з розмовним мовленням та процесом текстової комунікації.

Дослідження визначальної природи процесів мислення і свідомості в романах М. Дреббл дає підстави вважати ДуД константним параметром факторів авторської суб'єктивізації і мовленнєвої контамінації. Творча позиція письменниці, прагнення до повнішої і точнішої експлікації думки у всіх її виявах, до створення ДуД, яка відповідала б художньо-естетичним уявленням М. Дреббл, визначає вибір форм нарації, вживання лексичних і граматичних одиниць і їхнє взаєморозміщення в контекстуалізованих пасажах тексту.

Дослідження способів художнього зображення мисленнево-мовленнєвих процесів засвідчило проникнення письменниці в механізм вербалізації концептуальної інформації сутнісним чинником постмодерністського експериментування з оповіддю. За результатами здійсненого дослідження, лінгвістичній структурі ДуД властиві стабільні конститутивні ознаки. Вона складається з цілої низки рис її побудови, що підпорядковуються текстотвірним законам і правилам. Основним принципом формування контекстуального фрагменту тексту з наявними в ньому ДуД є точне виконання ним комунікативної функції як відображення перебігу думки письменниці з урахуванням системних значень мовних одиниць, зокрема лексичних, що називають поняття і явища реального світу, та граматичних, які виражають зв'язки між ними. ДуД, контекстуалізована в нарації, представлена композиційно-мовленнєвими формами екзофазного НПМ, тимчасом як ДуД у діалогічному блоці персонажа виражається архітектоніко-мовленнєвими формами мисленнево-мовленнєвих процесів. Перетворення думки на слово здійснюється у ВнМ, яке складається з предикатів, що вміщують суть

інформації. Відбір та організація мовних засобів при реалізації ДуД у романах М. Дреббл продемонстрував, що РК ДуД – це лінгвістичний комплекс, що складається з препозитивних, інтерпозитивних, постпозитивних, кільцевих структур, у яких вербалізоване мовомислення персонажів за семантичними, психологічними, прагматичними та комунікативними параметрами.

У галузі синтаксису ДуД принцип суб'єктної багатоплановості дискурсних зон наратора та персонажа у прозових текстах романів М. Дреббл втілюється різними часово-просторовими кореляціями, пов'язаними з переходом від одного суб'єктного плану до іншого, прийомами синтаксичного зображування в нарації, введенням у неї синтаксичних конструкцій розмовного мовлення, різних структурних елементів усного діалогічного та монологічного мовлення, які відображають перехід до іншого суб'єктно-мовленнєвого плану. Спостереження над мовленням наратора та мисленням персонажів у романах письменниці дають підстави твердити, що дискурсна зона персонажа, яка виникає на тлі системи способів передачі мовомислення, а також перебуває в наративному діалозі, розвиває в читача уявлення про персонажа як про мисленнєво-мовленнєву особистість і водночас як художній інтелект, а також дає можливість письменниці імпліцитно виражати своє ставлення та оцінювати події й особистості, представлені в тексті.

Романи М. Дреббл відображаються як феномен постмодерністської прози, вимагають вербального пояснення виразових засобів, якими оперує письменниця, проникнення та долучення читача до культурних аспектів. У досліджених прозових творах зображено моральні постулати людини, її поведінку з урахуванням продиктованих суспільством норм, а також як продукт іманентної особистості та індивідуальної стилізації мислення, що тісно пов'язано зі складними та контроверсійними умовами дійсності соціуму та духовного стану зображуваної особистості зокрема.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці у фахових виданнях України

1. Кауза І. Б. Складники персонажного дискурсу в наративному текстопросторі. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Перекладознавство та міжкультурна комунікація*. 2016. Вип. 4. С. 73–76.
2. Кауза І. Б. Думка у Думці як одна з форм невластиво-прямого мовлення. *Науково-виробничий журнал «Держава та регіони» Класичного приватного університету. Гуманітарні науки, проблеми мовознавства та міжкультурної комунікації*. 2017. Вип. 4. С. 31–34.
3. Кауза І. Б. Антропоцентризм як базовий принцип аналізу ендofазних форм мовомислення англомовного художнього прозового тексту. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Філологія*. 2017. Вип. 30. С. 155–157.
4. Кауза І. Б. Думка у думці як комунікативно-прагматична зв'язність текстопростору романів Маргарет Дреббл. *Науковий вісник Херсонського*

державного університету. *Германістика та міжкультурна комунікація*. 2019. Вип. 2. С. 133–136.

5. Кауза І. Б. Думка у думці як спосіб фіксації процесу мислення в прозових текстах романів Маргарет Дреббл. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*. Філологія. 2019. Вип. 7 (75). С. 99–102.

6. Кауза І. Б. Думка у думці у структурно-семантичному моделюванні текстопростору романів Маргарет Дреббл. *Львівський філологічний часопис*. 2019. Вип. 6. С. 91–95.

Наукові праці в періодичних виданнях інших держав

7. Kauza I. B. Thought in Thought as the form of inner speech in the creation of expressivity in Margarett Drabble's novels. *Sciences of Europe*. Praha, 2019. № 44, vol. 3. P. 39–42.

8. Кауза І. Б. Вербалізація Думки у Думці в постмодерністських художніх текстах. *Science and Education a New Dimension. Philology*. Budapest, 2019. № 7 (60), iss.: 204. P. 44–47. ISSN 2308-5258 (printed). ISSN 2308-1996 (online)

9. Kauza I. B. Thought in thought as a domain of text interference. *European Journal of Literature and Linguistics. Premier Publishing*. Vienna, 2019. № 4. P. 10–13. ISSN 2310-5720

10. Кауза І. Б. Думка у Думці як форма невластне-прямого мовлення в художній прозі Маргарет Дреббл. *Science and Education a New Dimension, Philology*. Budapest, 2019. № 7 (61), iss.: 210. P. 29–32. ISSN 2308-5258 (printed). ISSN 2308-1996 (online)

Наукові праці апробаційного характеру

11. Кауза І. Б. Ендофазні форми невластне-прямого мовлення у прозі британського постмодернізму. *International Scientific-Practical Conference, Faculty of Humanities Sul Khan-Saba Orbeliani Teaching University*. Tbilisi. 2018. P. 154–156.

АНОТАЦІЯ

Кауза І. Б. Думка у думці як форма внутрішнього мовлення в англійськомовному художньому прозовому тексті (на матеріалі романів Маргарет Дреббл). – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук (доктора філософії) за спеціальністю 10.02.04 “Германські мови”. – Національний університет “Львівська політехніка”, Міністерство освіти і науки України, Львів; Львівський національний університет імені Івана Франка, Міністерство освіти і науки України, Львів, 2020.

Дисертацію присвячено аналізу думки у думці як форми внутрішнього мовлення, розкриттю та демонстрації комунікативного потенціалу Дуд та встановленню функцій досліджуваного феномену в постмодерністських романах британської письменниці Маргарет Дреббл.

Досліджено нарративний потенціал думки у думці як ускладненої комунікативної структури, її феномен розглядався як домен текстової інтерференції, у спектрі авторських модифікацій, а також у дієтичній мінімалістській оповіді. Проаналізовано прагматичний чинник думки у думці у структурно-семантичному та комунікативному ранжуванні текстів романів письменниці, який завжди зумовлений ступенем дистантності між внутрішнім світом Маргарет Дреббл і персонажа, між їхніми психологічними та ідеологічними позиціями. Визначено функції думки у думці як чинника постмодерністського експериментування з оповіддю, а саме як засобу створення характеристики мовомислення персонажа, як засобу створення оцінної характеристики та експресії прозових текстів романів Маргарет Дреббл.

Ключові слова: ендофазна форма мовлення, думка у думці, внутрішнє мовлення, персонажний дискурс, дискурс наратора, репрезентуючий компонент, невласне-пряме мовлення, наратив.

АННОТАЦИЯ

Кауза И. Б. Мысль в мысли как форма внутренней речи в английском художественном прозаическом тексте (на материале романов Маргарет Дреббл). – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата филологических наук (доктора философии) по специальности 10.02.04 “Германские языки”. – Национальный университет “Львовская политехника”, Министерство образования и науки Украины, Львов; Львовский национальный университет имени Ивана Франко, Министерство образования и науки Украины, Львов, 2020.

Диссертация посвящена анализу мысли в мысли как формы внутренней речи, раскрытию и демонстрации коммуникативного потенциала мысли в мысли и установлению функций исследуемого феномена в постмодернистских романах британской писательницы Маргарет Дреббл.

Исследован нарративный потенциал мысли в мысли как осложненной коммуникативной структуры, где исследуемый феномен рассмотрен как домен текстовой интерференции, в спектре авторских модификаций, а также в диететическом минималистском нарративе. Проанализирован прагматический фактор мысли в мысли в структурно-семантическом и коммуникативном ранжировании текстов романов писательницы, который всегда обусловлен степенью дистантности между внутренним миром Маргарет Дреббл и персонажа, между их психологическими и идеологическими позициями. Определены функции мысли в мысли как фактора постмодернистского экспериментирования с текстом, а именно как средства создания характеристики речемышления персонажа, как средства создания оценочной характеристики и экспресии прозаических текстов романов Маргарет Дреббл.

Ключевые слова: ендофазна форма речи, мнение во мнении, внутренняя речь, персонажний дискурс, дискурс рассказчика, представляющий компонент, несобственно-прямая речь, нарратив.

ABSTRACT

Kauza I. B. Thought in thought as the form of inner speech in Anglophone artistic prosaic texts (based on Margaret Drabble's novels). – Qualification Research Paper. Manuscript.

Thesis for a Candidate Degree in Philology (PhD). Speciality 10.02.04 – “Germanic Languages”. – Lviv Polytechnic National University, Ministry of Education and Science of Ukraine, Lviv; Ivan Franko Lviv National University, Ministry of Education and Science of Ukraine, Lviv, 2020.

The thesis focuses on the analysis of thought in thought as a form of inner speech in the postmodern novels of the British writer Margaret Drabble. The relevance of the study is determined by the interest of modern linguistic studies in identifying the communicative intentions of text interlocutors endowed with anthropomorphic features – narrator and character, to understand the textual world of artistic works, as well as by determining the degree of their influence on the formation of the reflexion of the world picture. The urgency of the analysis is enhanced by the actualization inner speech forms revealed in the diverse spectrum of speech acts in the textual space of artistic discourse, represented by texts of epic works of the British writer Margaret Drabble, as well as by the emergence of new ways of expressing inner speech in the postmodern literature.

The scientific novelty of the research is that for the first time in modern linguistics based the material of modern English the very thesis presents a versatile and multidimensional description of communicative markers of thought in thought with a support of the methodological foundations of linguocultural studies, linguopoetics and pragmanatology. The technique of studying thought in thought was first developed in the textual space of the artistic discourse of an individual writer (Margaret Drabble). The role, types and place of thought in thought in the architecturally compositional organization of the British artistic discourse of the writer have been determined. The communicative-pragmatic features of the semantics of thought in thought of British artistic discourse have been clarified and described. The novelty of the research is the description of paradigm of functional manifestations of thought in thought in British artistic discourse. For the first time in the field of modern linguistics the ways, methods and means of expression of thought in thought in English-language artistic prose have been revealed.

The theoretical and methodological apparatus of the study of thought in thought as a form of inner speech with the support of the functions of the paradigm of modern linguistic studies has been developed. The character's mental activity and ways of its verbalization in the artistic texts of Margaret Drabble's novels were investigated. Thought in thought is outlined in view of its binary essence as a form of reproduction of the inner world of the hero and his/her linguistic thinking and authorial worldview, which lies in the synthesis of “linguistic” and “extralinguistic” matters in the reader's mind.

Key words: endophasic form of speech, thought in thought, internal speech, character discourse, narrator discourse, representing component, free indirect speech, narrative.

Підписано до друку 22.05.2020

Формат 60×84/16.

Папір друкарський. Ум. друк. арк. 0,9.

Зам. 335 Наклад 100 прим.

Волиньполіграф

пр. Волі 42. м. Луцьк, 43005.

Тел. +38 0332770714

e-mail: volygraf@gmail.com